

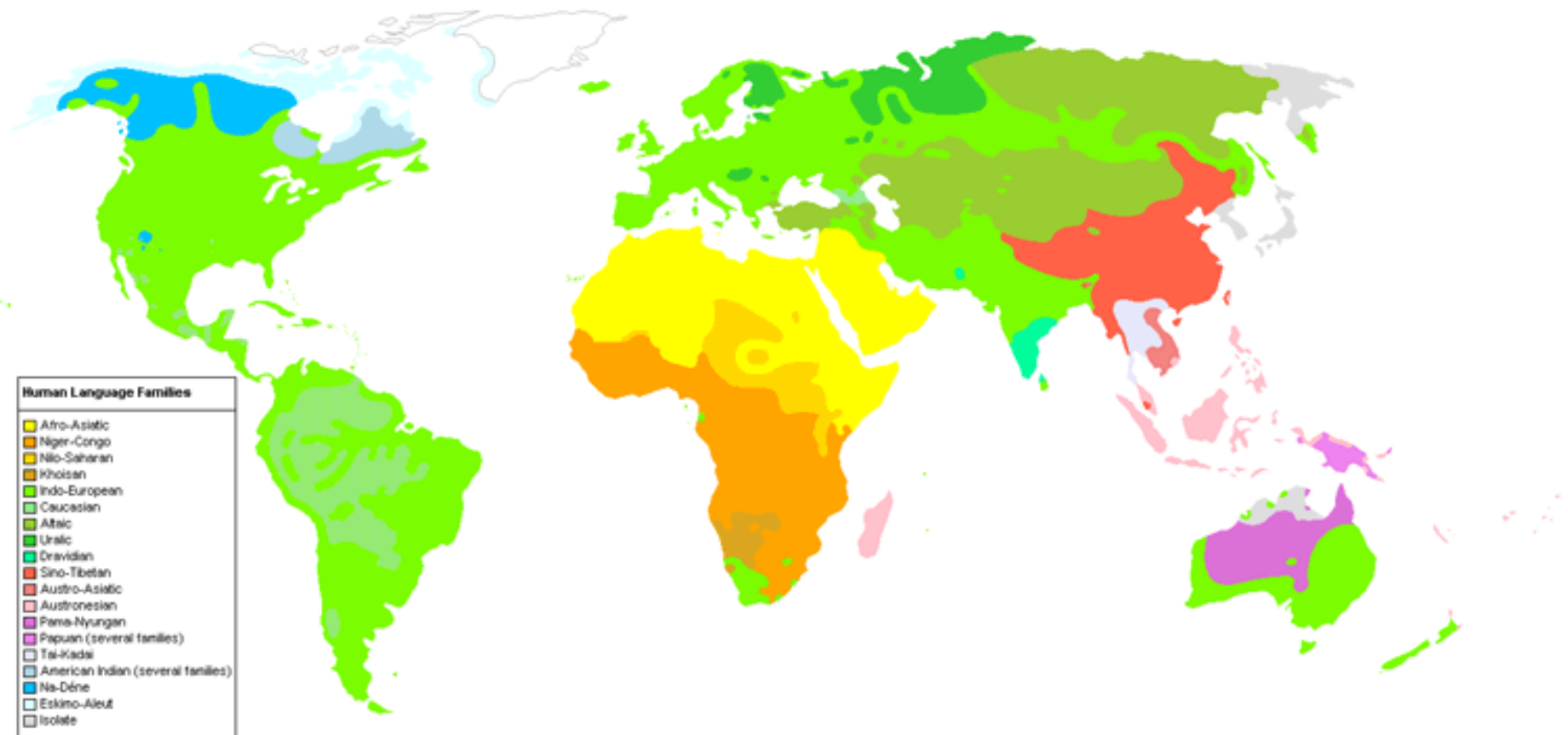
Militantismus Indoevropanů

a jeho odraz v předkřesťanských náboženstvích severní Evropy

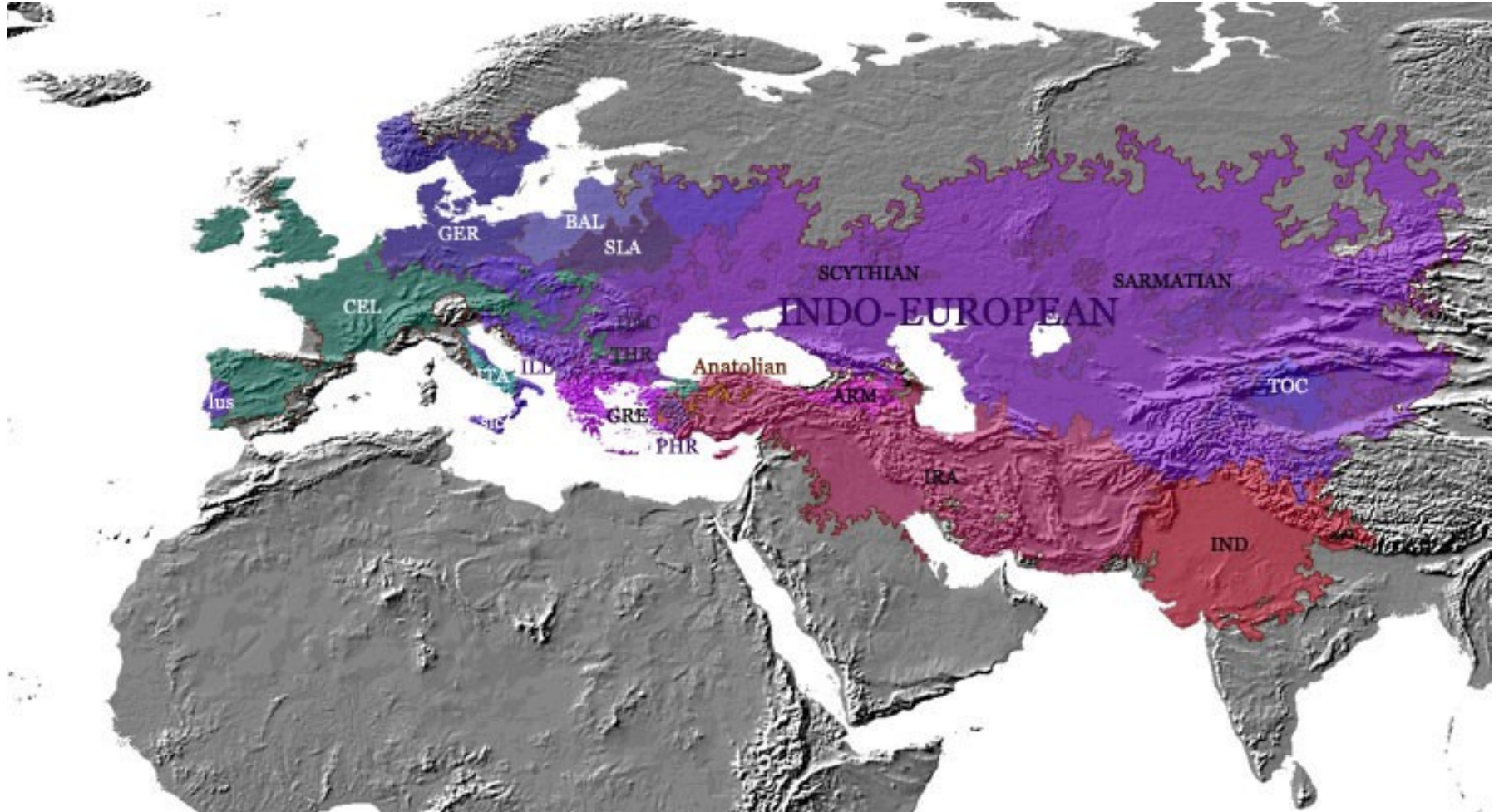
RLB405 Náboženství a násilí

Jan Reichstätter

Indoevropané (jazyková geografie)

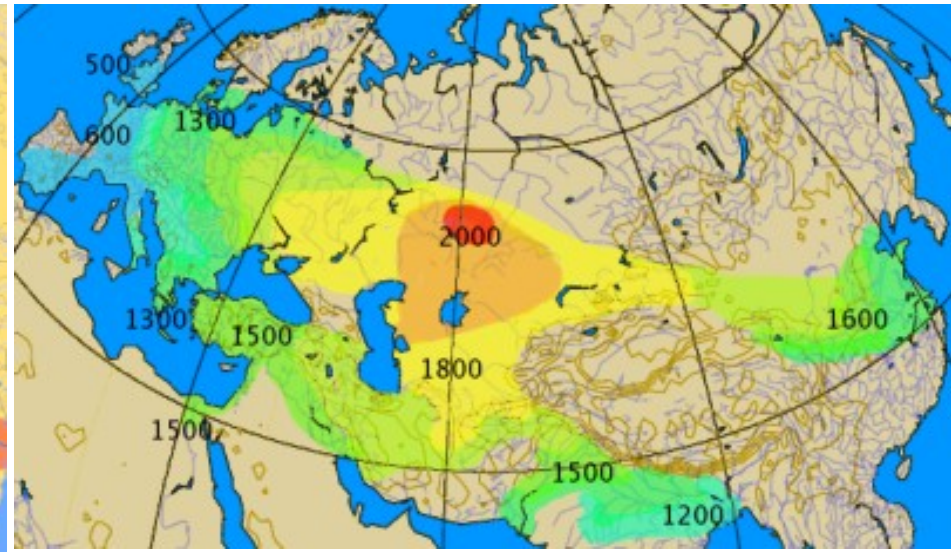
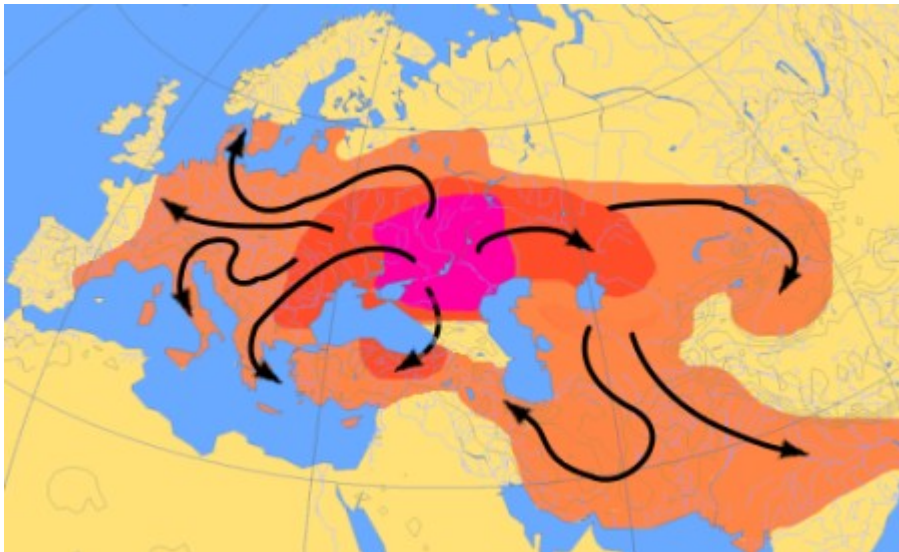

Indoevropané (přibližná jazyková geografie ca. 200 př.n.l.)

Kultura Indoevropanů

- dle dominantní teorie (Marija Gimbutasová - James Mallory – David Anthony):
- polokočovní chovatelé dobytka a koní z východoevropských stepí;
- v eneolitu a době bronzové (4500-1000 př.n.l.) šíření na úkor civilizací Evropy a Asie;
- archeologické znaky IE civilizace: pohřební mohyly („kurgany“ - z turkických jazyků), koně a vozy, sekeromlaty;

Vlevo: Přibližné šíření IE kultur ze stepí V Evropy (4300 př.n.l. - 2500 př.n.l. - 1000 př.n.l.)

Vpravo: Přibližné šíření 2-kolového válečného vozu s loukoťovými koly (2000-500 př.n.l.)

Archeologie pozdního eneolitu (3000-2000 př.n.l.)

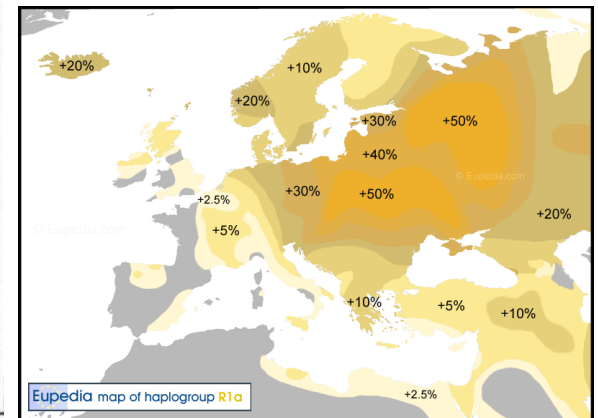
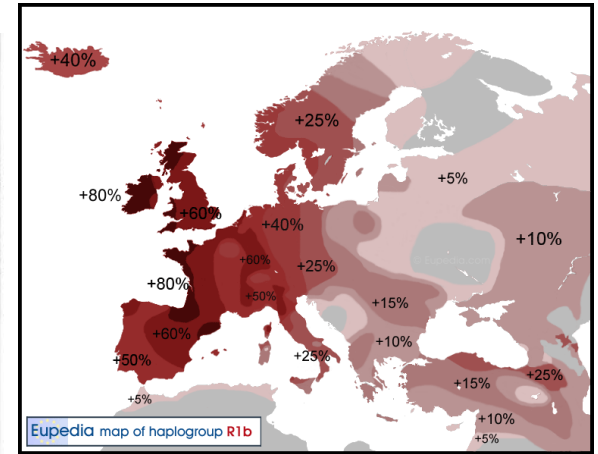
Typ šňůrové keramiky a kamenných sekeromlatů

Typ měděných dýk a zvoncovitých pohárů

Archeologické okruhy pozdního eneolitu a populační genetika

Vlevo: Mapa archeologických areálů v období eneolitu
Vpravo: Současná distribuce genetických Y-haploskupin R1b (nahore) a R1a (dole)

Neolitická Evropa (7000-3500 př.n.l.)

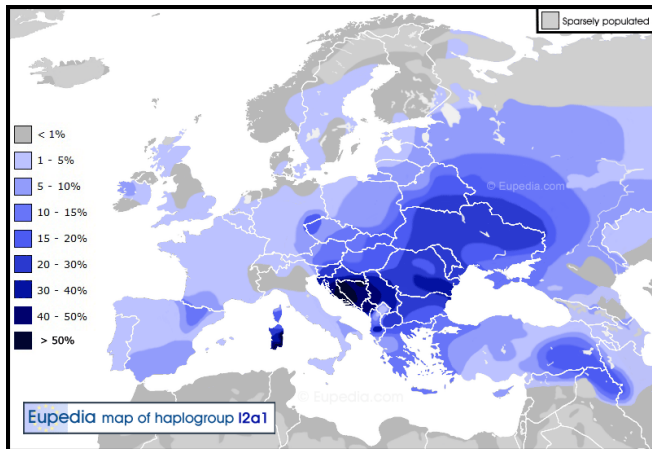
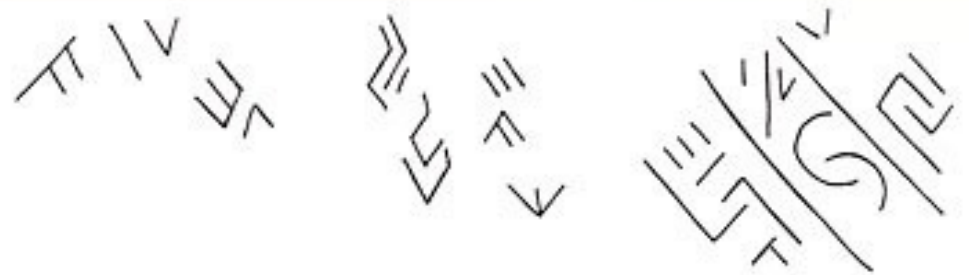
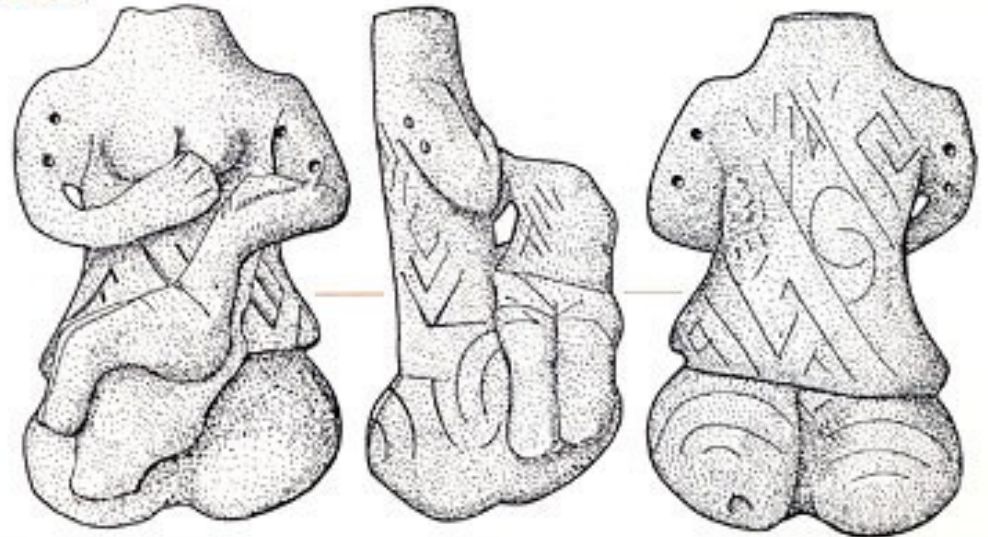

FIGURE 8-3

Vlevo nahoře: Přibližné vymezení neolitické civilizace tzv. Staré Evropy (dle M. Gimbutasové)
Vlevo dole: Distribuce genetické Y-haploskupiny I2
Vpravo: Torzo ženské sošky s dítětem z neolitického Balkánu

Střet ideologií (pre-IE vs. IE)?

- panteon (polyfunkční bohyně + hadí partner vs. triády bohů + manželky)
- teologie (terestrická a vodní vs. astrální a solární sféra)
- mytologie (had demiurg vs. nepřítel)
- kosmologie (svět mrtvých na Z vs. podsvětí)
- tanatologie (regenerace vs. pasivní kontinuita)
- pohřební rituály (bez obětí vs. oběti)
- architektura hrobů (vejčité půdorysy, příp. megalitické hrobky vs. mohyly)
- genderové vymezení ženy (aktivní-tvoření vs. pasivní-krása)

Symbols – proměny a kontinuita

Val Camonica (severovýchodní Lombardie)

Val Camonica - skalní rytiny (paleolit-novověk)

SYNCHRONIC TABLE OF HIGHER ALPINE CONCENTRATIONS						OF RUPESTRIAN ART																																
Archaeological period		Years	Symbols					Zoomorphic figures					Anthropomorphic figures					Weapons - Tools					Structure					Petro-Stationary and Megalithic Stabulary					Secondary manifestation					
Recent Age	Paratlet culture		LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	LMB	AO/VA	VCVT	MB/TN A/Ag	V.I.A.	
Recent Age	La Terra	2000																																				
		1500																																				
Middle Age	La Terra	1000																																				
		500																																				
Iron Age	Golasacca Helisati Atessina	0																																				
		500																																				
Bronze Age	Terramare Fields of urns	1000																																				
		1500																																				
Copper Age	Pobassa Bell-form	2000																																				
		2500																																				
Neolithics	Remedello "Becca Quadra" vases Chassay - Lagazza	3000																																				
		3500																																				
Mesolithics	Imprinted ceramics	4000																																				
		4500																																				
Paleolithics		5000																																				
		15000																																				

Chronologická tabulka užitých symbolů ze skalních rytin v jižních Alpách (podle Ausilia Priuliho, 2002)

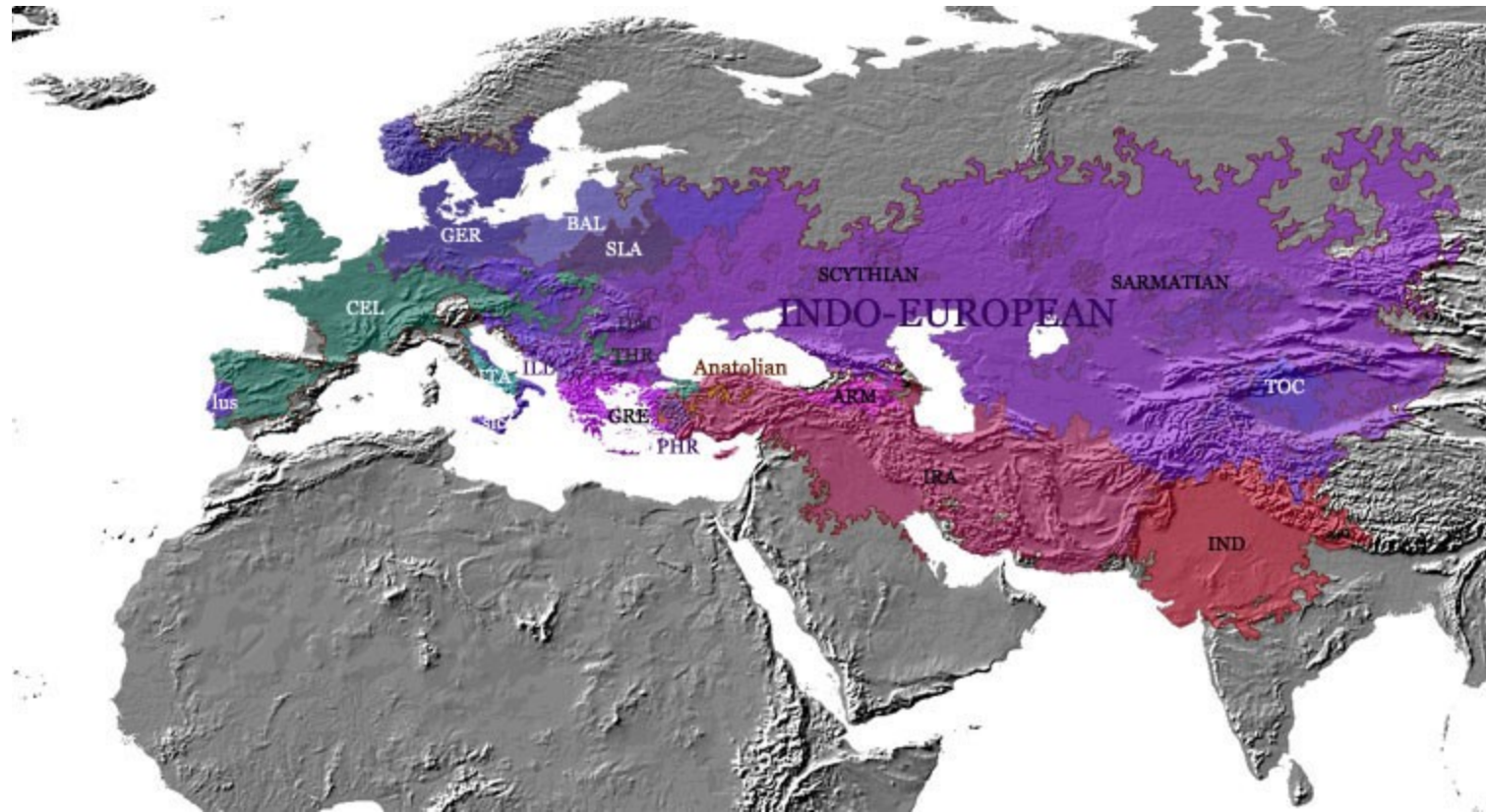
Proměny a kontinuita?

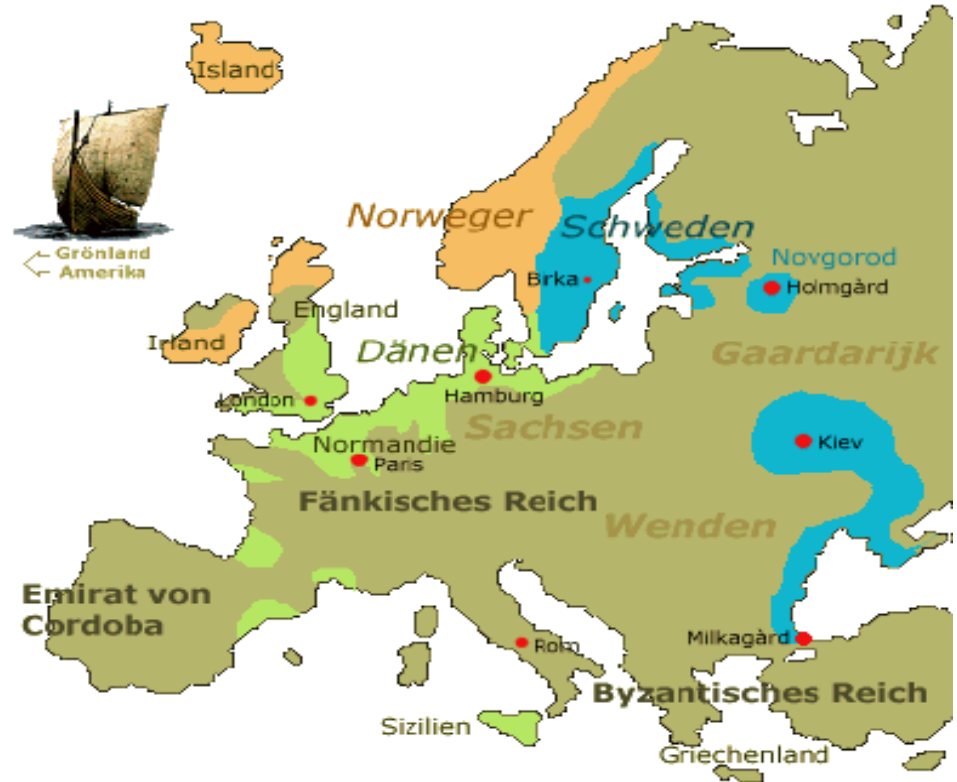
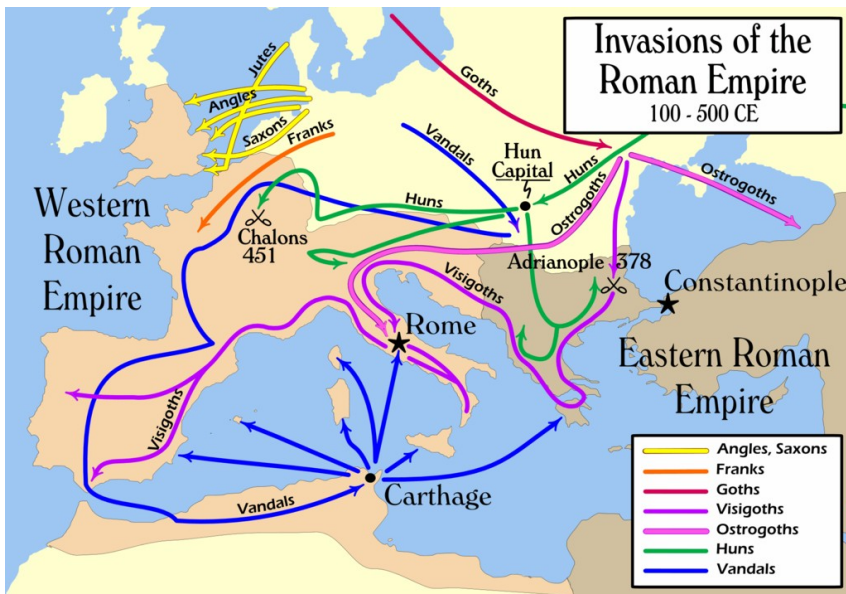
Nahoře: Typ šňůrové keramiky a kamenných sekeromlatů (Estonsko); skalní rytiny (Švédsko)

Dole: Pivní kultura (Bavorsko); člen motorkářského gangu (USA); příslušníci speciálních sil armády USA

Etnografie protohistorické Evropy (ca. 200 př.n.l.)

Expanze Germánů (300-1000)

Vlevo: expanze kontinentálních Germánů (300-600)
Vpravo: expanze skandinávských Germánů (800-1000)

Gaius Julius Caesar (100-44 př.n.l.)

- „Celý jejich život – to je horlivý lov a vojenský výcvik. Odmala zvykají útrapám a hledí si otužování (*BG VI,21*).“
- „Kdo zůstanou nejdéle panici, požívají mezi svými nejchvalnější pověsti. Neboť panictví – soudí Germáni – podporuje mohutný růst, zvyšuje síly a tuží svalstvo (*BG VI,21*).“
- „[N]ikdo u nich nemá natrvalo ve vlastnictví výměru orné půdy ani není majitelem pozemků (...); aby z návyku trvalého usedlíka nevyměnili válečný zápal za sedlačení (*BG VI,22*).“

Archeologická rekonstrukce vzhledu germánského páru z rýnsko-dunajské oblasti kolem přelomu letopočtu

Gaius Julius Caesar (100-44 př.n.l.)

- „Pro kmen je zvláště velikou ctí, zpusťoší-li pohraniční území a má-li tak kolem sebe co nejširší pás hotové pouště (*BG VI,23*).“
- „Loupežné nájezdy nepokládají za nic nečestného, pokud se konají mimo území vlastního kmene. Ba naopak s chloubou prohlašují, že je podnikají, aby se mládež cvičila a aby učinila přítrž zahálčivé jejich nečinnosti (*BG VI,23*).“

Vojenský sněm Germánů na tzv. Sloupu Marka Aurelia (asi) z 2. století n.l.

Publius Cornelius Tacitus (56-ca.120)

- „Jestliže rodná obec malátní dlouhým mírem a nečinností, odchází mnoho urozených mladíků na svou pěst k národům, které v té chvíli vedou nějakou válku, protože Germánům je klidný život nepříjemný, dále nebezpečí poskytuje více možností, jak se zaskvít, a konečně velkou družinu není možno vydržovat jinak než násilím a válkou (*Ger 14*).“
- „Víc práce by dalo přemluvit Germány, aby obdělávali půdu a čekali na sklizeň, než aby vyzývali nepřítel k boji a sklízeli zranění. V jejich očích je lenost a zbabělostí dobývat v potu tváře, k čemu si můžeš dopomoci krví (*Ger 14*).“

Tzv. truchlící barbarka – římská mramorová socha z 2. století n.l.

Publius Cornelius Tacitus (56-ca.120)

- „Jakmile dospějí, nechávají si [příslušníci Chattů a občas i jiní Germáni] růst vlasy a vousy a vzdávají se této podoby tváře (...) až když zabijí nepřítele. Teprve nad zkrvaveným nepřítelem a ukořistěnými zbraněmi odhalí čelo a tvrdí, že teprve tenkrát splatili cenu za své narození a jsou hodni vlasti a otců (*Ger 31*).“
- Velmi mnohým Chattům [tj. Germánům v oblasti Hesenska] se tento vzhled líbí, někteří takto poznamenání už šedivějí a ukazují se tak nepřátelům i svým. Jim přísluší začínat všechny bitvy, oni jsou vždy v první řadě, a ta vyhlíží strašlivě; ani v době míru se však nezjemňuje výraz jejich tváře k přátelštějšímu pohledu. Nikdo z nich nemá dům ani pole a o nic se nestará. Ke komu přijdou, tam dostanou najíst, cizím plýtvají, svým pohrdají, až je bezkrevné stáří učiní neschopným snášet tak tvrdý život hrdiny (*Ger 31*).“

Publius Cornelius Tacitus (56-ca.120)

- „Krále si vybírají podle urozenosti, velitele podle statečnosti. Avšak nikdo nemá právo odsoudit k smrti nebo uvěznit, ba ani tělesně potrestat, kromě kněží, (...) jako by to nařizoval bůh, který podle jejich víry stojí po boku bojovníků. Proto také nosí do bitvy sošky zvířat a symboly, které vezmou z posvátných hájů (*Ger 7*).“
- „Z bohů ctí nejvíce Merkuria a považují za bohulibé přinášet mu o určitých svátcích i lidské oběti (*Ger 9*).“

Snorri Sturluson – (*Prozaická*) *Edda*

- vznik díla kolem 1220
- jediný komplexní záznam předkřesťanské teologie a mytologie v Evropě na sever od Alp

- Ymir – Audhumla
- Búri
- Ódin – Vili – Vé

- Ásové (Ódin – Tór - Týr)
- Vanové (Frey – Freyja – Njörd)
- Tursové
- Lokiho děti (Hel – Fenri - Midgardsorm)

Ódin

Prolog k Eddě:

- Ódin = vůdce Trójanů z Asie do Švédska a prapředek germánských aristokratických rodů (Franků, Sasů, Dánů, Švédů)

Sága o Ynglinzích:

- Ódin = vládce Ásgardu v Ásii
- „Když dlel mezi svými přáteli, měl tak krásné vzezření, že se všem srdce smálo. Byl-li však na válečném tažení, jímal z něj nepřátele hrůza. (...) Ódin dokázal způsobit, že jeho nepřátelé v bitvě oslepli či ohluchli nebo byli ochromeni hrůzou, takže jejich zbraně sekala asi tolik co košťata (*Yngl 6*).“

Ódin

- „Ódin znal umění, jenž přináší největší moc, a sám je provozoval. Nazývá se čarodějnictví a jeho pomocí mohl předpovídat osudy lidí a budoucí události, ba přivodit člověku smrt, neštěstí nebo nemoc, či ho zbavit rozumu a síly a dát je někomu jinému. (...) A on naučil mnohému z tohoto umění své obětní kněze a ti se mu pak moudrostí a kouzelnou mocí nejvíce vyrovnali. Avšak i mnozí jiní se lecčemu přiučili, a tak se kouzelnictví rozšířilo na všechny strany a dlouho se uchovávalo (*Yngl 7*).“
- „Jeho muži (...) bojovali bez brnění a byli vzteklí jako psi a vlci. Zahryzávali se do štítů a měli medvědí a býčí sílu. Pobili hladce celý voj nepřátel, kdežto jim neublížil oheň ani železo. Říká se jim berserkové (*Yngl 7*).“

Ódin

Gylfiho oblouzení:

- Ódin = nejvyšší Ás
- „Ódin je nazýván Praotcem, ježto je otcem všech bohů. Nazývá se též Otcem padlých, protože jeho vyvolenými syny jsou všichni ti, kdo padnou na bojišti. Těm poskytuje obydlí ve Valhale (...) a oni se pak nazývají *einherjové* (Gylf 20).
- „Každý den, když se [einherjové] odějí, vezmou svoji zbroj a odeberou se na nádvoří a tam bojují a druh druhá poráží. To je jejich zábava. A když se schýlí k snídani, odejdou opět do Valhaly a zasednou k pití (Gylf 41).“
- „Sám nepotřebuje žádné jídlo. Víno je mu nápojem i pokrmem... (Gylf 38)“
- „Kůň Sleipni – má „osmero nohou a je to ten nejlepší kůň, jakého bozi a lidé znají (Gylf 42).“
- Magický oštěp Gungni, zhotovený *tvergy* (trpaslíky)

Ragnarök („Úděl bohů“)

Fenri vs. Ódin

Midgardsorm vs. Tór

Loki vs. Heimdall

Surt vs. Frey

Vědmína věštba (Völuspá)

- skaldská mytologická báseň z tzv. Poetické Eddy z počátku 13. století:

- „Surt jede z jihu/
se zhoubcem stromů/
meč bohů zcizený/
blyští se v slunci/
praskají skály/
padají běsové/
muži jdou v podsvětí/
puká nebe“ (strofa 51).

- „Slunce se tmí/
zem v moři tone/
do hlubin padají/
hořící hvězdy/
plameny strom/
života pohlcejí/
sahá žár ohně/
k samému nebi“ (strofa 55).